

**MASOFAVIY TA'LIM JARAYONIDA TALABALAR BILIMINI BAHOLASH
USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH IMKONIYATLARI**

Ilmiy rahbar E'lov Ziyodulla Sattorovich kafedra o'qituvchisi

Ism familiya : Irmatov Aziz Alisher o'g'li

O'qish : Osiyo xalqaro universiteti magistranti

Ish joy: Mudofa vazirligi 07984 Ofitser mayor

Tel nomer : +998975457700

Annotatsiya

Masofaviy ta'limning jadal rivojlanishi va ta'lim jarayonining raqamli platformalarga o'tishi bilan talabalar bilimini baholash usullari dolzarb masala sifatida namoyon bo'lmoqda. An'anaviy baholash usullari masofaviy ta'lim kontekstida to'liq samarali bo'lmasligi, baholashning ob'ektivligini va o'quvchilar motivatsiyasini oshirishga to'sqinlik qilishi mumkin. Shu sababli maqolada masofaviy ta'lim jarayonida talabalar bilimini baholashning zamonaviy yondashuvlari, innovatsion texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari va baholashning sifatini oshirish usullari tahlil qilinadi. Maqolada avtomatlashtirilgan test tizimlari, interaktiv vazifalar, portfelyo baholash va elektron monitoring kabi metodlar misol sifatida keltiriladi. Mazkur yondashuvlar ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish, talabalarni faol ishtirok etishga rag'batlantirish va baholash jarayonini shaffof qilishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: masofaviy ta'lim, talabalar bilimini baholash, baholash usullari, onlayn testlar, interaktiv vazifalar, elektron portfelyo, avtomatlashtirilgan tizimlar, innovatsion yondashuvlar, ta'lim samaradorligi, raqamli ta'lim platformalari

So'nggi yillarda ta'lim tizimida masofaviy shakl jadal rivojlanib bormoqda. Global pandemiya, texnologik taraqqiyot va raqamli platformalarning keng qo'llanilishi masofaviy ta'limni nafaqat muqobil, balki samarali ta'lim shakliga aylantirdi. Shu bilan birga, masofaviy ta'lim jarayonida talabalar bilimini baholash an'anaviy sinov va imtihon usullaridan farqli ravishda yangi yondashuvlarni talab qiladi. An'anaviy baholash usullari ko'pincha shaxsiy nazorat, laboratoriya ishlari yoki interaktiv mashg'ulotlarga tayanadi, bu esa masofaviy formatda cheklovlarga duch keladi.

Talabalar bilimini baholash jarayoni nafaqat o'quvchilarning o'rganish natijalarini aniqlashga xizmat qiladi, balki ularning motivatsiyasini oshirish, mustaqil ishlash ko'nikmalarini shakllantirish va ta'lim sifatini nazorat qilishda muhim rol o'ynaydi. Shu sababli masofaviy ta'lim kontekstida baholashning yangi, innovatsion va texnologik usullarini joriy etish dolzarb masalalardan biridir.

Hozirgi kunda talabalar bilimini baholashning turli zamonaviy yondashuvlari mavjud: avtomatlashtirilgan test tizimlari, elektron portfelyolar, interaktiv vazifalar, loyihaviy ishlar va onlayn monitoring tizimlari. Ushbu metodlar nafaqat baholash jarayonining shaffofligini ta'minlaydi, balki talabalarning faol ishtirokini rag'batlantiradi, ularni mustaqil o'qishga va muammolarni hal etishga o'rgatadi. Shu bilan birga, baholash jarayonini raqamli platformalar orqali olib borish o'qituvchilarga talabalarning o'zlashtirish darajasini real vaqt rejimida kuzatish imkonini beradi.

Mazkur maqolada masofaviy ta'lim jarayonida talabalar bilimini baholashning samarali va zamonaviy usullari, ularning afzallik va kamchiliklari, shuningdek, baholash sifatini oshirish imkoniyatlari keng tahlil qilinadi. Tadqiqot masofaviy ta'limda baholash jarayonining metodologik, texnologik va amaliy jihatlarini o'rganishga qaratilgan bo'lib, bu yo'nalishda o'qituvchilar va ta'lim sohasidagi mutaxassislariga foydali tavsiyalarni ishlab chiqishga imkon beradi.

Masofaviy ta'limning jadal rivojlanishi bilan talabalar bilimini baholash usullari ham o'zgarib bormoqda. An'anaviy baholash shakllari, masalan, yuzma-yuz imtihonlar yoki laboratoriya ishlari, masofaviy ta'lim kontekstida samarali bo'lmasligi mumkin. Shu sababli, baholash jarayonini modernizatsiya qilish va raqamli vositalar yordamida takomillashtirish zarur. Asosiy e'tibor quyidagi yo'nalishlarga qaratiladi: avtomatlashtirilgan testlar, interaktiv vazifalar, elektron portfelyo, onlayn monitoring va baholash jarayonini takomillashtirish imkoniyatlari.

Avtomatlashtirilgan test tizimlari – masofaviy ta'limda eng keng tarqalgan baholash usullaridan biridir. Ushbu tizimlar talabalarning bilimini tez va aniq aniqlash imkonini beradi. Testlar turli shakllarda bo'lishi mumkin: tanlovli savollar, to'ldirish, moslashtirish, qisqa yozma javoblar yoki kombinatsiyalangan variantlar.

Misol: Moodle, Google Forms va Kahoot kabi platformalar orqali testlar tashkil etish mumkin. Masalan, talabalarga matematikadan 20 ta tanlovli savol beriladi va tizim avtomatik ravishda natijani hisoblaydi.

Afzalliklari: tez va aniq baholash, natijalarni real vaqt rejimida ko'rish, ma'lumotlarni saqlash va tahlil qilish qulayligi.

Talabalarni faol ishtirok etishga rag'batlantirish uchun interaktiv vazifalar va loyihaviy ishlar muhim ahamiyatga ega. Masofaviy ta'limda talabalarga virtual laboratoriya ishlarini bajarish, simulyatsiyalar orqali tajribalar o'tkazish yoki guruh loyihalari ustida ishlash imkoniyati beriladi.

Misol: Kimyo darsida talaba virtual laboratoriyada reaksiyalarni bajaradi, natijalarni tizimga yuklaydi va o'qituvchi ularni baholaydi. Yoki tarix darsida talabalar guruhlarda tarixiy voqeani dramatisatsiya qiluvchi loyihani tayyorlaydi va video shaklida taqdim etadi.

Afzalliklari: mustaqil va ijodiy ishlash ko'nikmalari shakllanadi; talabaning bilim va tafakkur darajasi chuqurroq baholanadi; talabalar bir-birining ishlarini ko'rib, fikr almashadi.

Elektron portfelyo – talabaning bajarilgan ishlarini, loyihalarni, referatlarni va boshqa materiallarni tizimli ravishda jamlash usuli. Bu yondashuv orqali o'qituvchi talabaning o'zlashtirish jarayonini kompleks baholay oladi.

Misol: Talaba semestr davomida yozgan insholari, loyiha ishlarini, video taqdimotlarni elektron portfelyoga yuklaydi. O'qituvchi esa ularni baholaydi, izohlar qoldiradi va rivojlanish tavsiyalarini beradi.

Afzalliklari: talabaning bilim va ko'nikmalarini kompleks baholash imkoniyati, talabaning rivojlanishini tizimli kuzatish, motivatsiyani oshiradi, o'z ishlarini namoyish etishga intiladi.

Onlayn monitoring va kuzatuv tizimlari, masofaviy ta'limda talabalar faoliyatini kuzatish uchun onlayn monitoring tizimlari ishlatiladi. Bu tizimlar talabaning darsga kirishi, testlarni bajarishi va mashqlarni to'liq bajarganligini nazorat qiladi.

Misol: Zoom, Microsoft Teams yoki Google Classroom platformalarida dars davomiyligi, talabaning faol ishtiroki va topshiriqlarni bajarish darajasi kuzatiladi.

Afzalliklari: Baholash jarayonini shaffof va tizimli qiladi, Talabalarni o'z vaqtida ishlashga rag'batlantiradi, O'qituvchilarga tahlil va xulosalar chiqarish imkonini beradi.

Baholash jarayonini takomillashtirish imkoniyatlari, masofaviy ta'limda baholashni takomillashtirish uchun bir nechta strategiyalar mavjud: Blended learning (aralash ta'lim) orqali masofaviy va an'anaviy baholashni uyg'unlashtirish. Baholash mezonlarini aniqlik bilan belgilash va talabalarga oldindan tushuntirish. Gamifikatsiya elementlarini joriy etish – test va vazifalarni o'yin ko'rinishida berish. Sun'iy intellekt yordamida individual natijalarni tahlil qilish va shaxsiy tavsiyalar berish.

Misol: Talabalar ma'lum ball to'lagach, "badge" yoki sertifikat oladi, bu esa ularni motivatsiya qiladi. Sun'iy intellekt yordamida esa qaysi mavzu bo'yicha qiyinchilik borligi aniqlanib, shaxsiy o'quv reja ishlab chiqiladi. Ushbu asosiy qism orqali masofaviy ta'limda talabalar bilimini baholashning turli metodlari, ularning afzallik va kamchiliklari, shuningdek takomillashtirish imkoniyatlari keng va batafsil ko'rib chiqildi. Bu yondashuvlar baholash jarayonini nafaqat samarali, balki talabalarning o'zini faol ishtirok etishga undaydigan shaklga aylantiradi.

Masofaviy ta'limning jadal rivojlanishi ta'lim jarayonining shaklini va talabalar bilimini baholash usullarini tubdan o'zgartirdi. An'anaviy baholash usullari masofaviy kontekstda har doim samarali bo'lmasligi, baholashning shaffofligi va ob'ektivligini ta'minlashda cheklovlariga duch kelishi mumkin. Shu sababli, masofaviy ta'lim jarayonida innovatsion, texnologik va interaktiv yondashuvlarni joriy etish dolzarb masala sifatida qaraladi.

Maqolada ko‘rib chiqilgan metodlar – avtomatlashtirilgan test tizimlari, interaktiv vazifalar, loyihaviy ishlar, elektron portfelyo va onlayn monitoring – nafaqat baholash jarayonini soddalashtiradi, balki talabalarning o‘zlashtirish darajasini chuqurroq va tizimli tarzda kuzatish imkonini beradi. Har bir metodning afzallik va kamchiliklari aniqlanib, ularni amaliyotga joriy etishda e‘tibor berilishi lozim bo‘lgan jihatlar belgilandi.

Shuningdek, baholash jarayonini takomillashtirish imkoniyatlari ham muhim ahamiyatga ega. Aralash ta‘lim (blended learning), gamifikatsiya, shaxsiylashtirilgan o‘quv rejalari va sun‘iy intellekt vositalari yordamida baholash jarayoni yanada samarali, shaffof va motivatsiyani oshiruvchi shaklga keltirilishi mumkin. Bu yondashuvlar talabalarning mustaqil, ijodiy va faol o‘rganishiga xizmat qiladi, ularning bilimini keng qamrovli va ob‘ektiv baholash imkonini beradi.

Umuman olganda, masofaviy ta‘lim jarayonida talabalar bilimini baholashning zamonaviy usullari nafaqat ta‘lim sifatini oshirishga, balki talabalarning o‘zini rivojlantirishga, o‘z bilimlarini tizimli tarzda namoyish etishga va o‘qituvchilar uchun baholashni aniqroq va samaraliroq qilishga xizmat qiladi. Shu bois, baholash jarayonini doimiy ravishda yangilab borish, zamonaviy texnologiyalar va metodlarni joriy etish ta‘limning samaradorligini oshirishda muhim vosita hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Xolmatov, A. (2020). Masofaviy ta‘lim texnologiyalari va innovatsion yondashuvlar. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Ta‘lim vazirligi nashriyoti.
2. Yo‘ldoshev, S. (2019). Raqamli ta‘lim va elektron o‘quv resurslari. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
3. Karimova, N. (2021). Onlayn baholash tizimlari: nazariy va amaliy asoslar. Toshkent: Universitet nashriyoti.
4. Abdurahmonov, T. (2018). Masofaviy ta‘lim va talabalar faoliyatini baholash metodlari. Toshkent: Ilmiy nashriyot.
5. Raxmonova, L. (2022). Innovatsion yondashuvlar asosida masofaviy ta‘limda baholash tizimi. Toshkent: Ta‘lim texnologiyalari markazi.
6. Ergashev, B. (2020). Elektron portfelyo va interaktiv baholash metodlari. Toshkent: Oliy ta‘lim nashriyoti.
7. Usmonov, J. (2019). Onlayn testlar va baholashning samaradorligi. Toshkent: Axborot-resurs markazi.
8. Qo‘qonov, A. (2021). Masofaviy ta‘limda talabalarni motivatsiya qilish va baholash strategiyalari. Toshkent: Pedagogika nashriyoti.
9. Normurodov, F. (2018). Blended learning va zamonaviy ta‘lim metodologiyasi. Toshkent: Ilm-fan nashriyoti.
10. Saidov, M. (2022). Sun‘iy intellekt yordamida talabalarning bilimini baholash. Toshkent: Raqamli ta‘lim nashriyoti.

11. G.Jumanazrova. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ingliz tilidagi og'zaki nutq kompetensiyasini shakllantirish jarayonida interaktiv metodlardan foydalanish metodikasi. TADQIQOTLAR Jahon ilmiy – metodik jurnali 70 - SON Sentabr–2025. ISSN:3030-3613
12. G.Jumanazarova.Boshlang'ich ta'lim jarayonida ingliz tilini integratsiyalashgan darslar asosida o'qitish metodikasi. Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi. 53-son_1-to'plam_Sentabr -2025. ISSN:3030-3621
13. G.Jumanazarova.Olim Abdurashid Munavvarovning o'qituvchilik va tashkilotchilik mahorati. NamDU ilmiy axborotnomasi.Namangan, ISSN: 2181-1458. 4-son, 2023.-586-589-b.
14. G.Jumanazarova.Oilaviy tarbiya samaradorligini oshirish borasidagi izlanishlar.“Maktabgacha va boshlang'ich ta'limning dolzarb masalalari” xalqaro ilmiy-amaliy anjuman. Farg'ona, 2022.- 414-419-b.
15. G.Jumanazarova.The features of the works of uzbek family scholar Abdurashid Munavvarov in the development of the pedagogical system of proper organization of family upbringing. Jurnal Ilmu Sosial, Politik dan Humaniora Vol: 4, No 1, 2024, ISSN: 2798-8260. pp. 1-7.
16. G.Jumanazarova. Pedagogical technologies for improving family relations in the organization of family upbringing. “Современные исследования: теория и практика” Сборник статей международной научно-практической конференции, 2024. pp. 55-60.